

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Quæstiones, Qvæ Dispvatæ Dicvntvr, & Quæstiones
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio XXIX. De gratia Christi. Et habet ar. octo.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72780)

fed p accidens fm suam caufam pot' cōsiderari ali-
qua eius intensio, vel remiffio, vt dicat magis esse
cæcus ille qui hēt oculū erutū, q̄ qui habet aliquem
pannum in oculo, ex eo quod caufa cecitatis est ef-
ficacior. Sic igitur accipiēdo huiusmodi mutatio-
nes fm proprios terminos, p se loquēdo, oportet
eas esse instantaneas, & nō in tpe, sicut est illumina-
tio, generatio, & corruptio, & alias hūmōi. Accipiē-
do vero eas quantū ad caufas fuorum terminorū,
pōt in eis cōsiderari successio, sicut patet in illumina-
tione. Nā quāuis aer subito trāseat de tenebris ad
lumē, tñ caufa tegebrositatis successiue tollit. Absen-
tia solis, qui p motū locale successiue fit p̄sens.
Et sic illuminatio est terminus motus localis, & est
indiuisibilis, sicut & qliber terminus continui: dico
igit quod extrema iustificacionis sunt gratia, & pri-
uatio gratiæ, inter q̄ non cadit medium circa pro-
priū susceptibile: vnde oportet qd transitus de vno
in alterum sit in instanti, quamuis caufa huius pri-
uacionis successiue tollat, vel fm quod homo cogi-
tando disponit se ad gratiā, vel saltē fm quod sp̄s p̄-
terit postquā Deus se gratiam daturum præordi-
nauit, & sic gratiæ infusio fit in instanti. Et quia ex-
pulsio culpæ est formalis effectus gratiæ infusæ, in-
de est quod tota iustificatio imp̄i in instanti est. Nā
forma, & dispositio ad formam cōpletam, & abie-
ctio alterius formæ, totum est in instanti.

D. 50.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod q̄ duo sunt
motus oīno disparati, non p̄t esse simul in eadem
potentia, nisi vnū sit ratio alterius. Tunc a. n. simul
esse possunt, quia quodam modo sunt vnus motus,
sicut cum aliquis appetit aliquid propter finem, &
id quod est ad finē: & similiter cum aliquis fugit il-
lud quod est fini repugnans simul appetit finem, &
fugit contrarium. Et similiter voluntas simul mo-
uet in Deum, & odit peccatum, q̄a est contra Deū.

AD SECVNDVM dicēdum, q̄ hūmōi motus libe-
ri arbitrij ad voluntatē p̄inent, non ad irascibile &
cōcupiscibile, & hoc ideo quia obiectū eorum est
aliquid intelligibile, nō aliquid sensibile: inueniunt
tñ aliqñ attribui irascibili & concupiscibili, inquan-
tum voluntas ipsa d̄r irascibilis, & concupiscibilis
pp similitudinem actus: & tunc contritio potest at-
tribui & cōcupiscibili in quantum homo odit pec-
catum, & irascibili in quantum contra peccatū ira-
scitur, vindictam de eo sumere proponens.

Et per hoc patet solutio ad tertium, ad quartū,
& ad quintum.

AD SEXTVM dicendum, q̄ voluntas non mouet
simul ad contraria prosequenda, sed simul pōt mo-
ueri ad vnum fugiendum, & aliud prosequendū, &
præcipue si profectio vnus sit ratio fuge alterius.

AD SEPTIMVM dicendum, quod gratia datur di-
gno, non ita quod aliquis sit sufficienter dignus an-
tequam gratiam habeat, sed quia ex hoc ipso quod
datur, facit hominē dignum: vnde simul est dignus
gratia, & gratiam habens.

In corp. ar.

AD OCTAVVM dicendū, q̄ ad hoc qd aliqua for-
ma successiue recipiā in subiecto, nihil operat̄ in-
tensio, vel remissio eius in subiecto, sed intr̄sio, uel
remissio formæ cōtrarie, vel oppositi termini. Pri-
uatio autē gratiæ nō suscipit magis vel minus, nisi p
accidens ratione suæ cāe, ut iā dictū est: & ideo non
oportet qd gratia successiue recipiā in subiecto. Si
aut in subiecto remitteret, posset hoc aliqd cōferre
ad hoc qd successiue gratia abijceretur. Sed gratia
nō remittit in eodē subiecto, & ideo nec successiue

F abijcitur pp hoc qd ipsa nō remittitur: nec successi-
ue inducit pp hoc quod eius priuatio nō remittit.

AD NONVM patet solutio ex prædictis: nam non
ideo dicitur mutatio esse in instanti, quia duo termi-
ni eius sint in eodem instanti, vt dictum est.

AD X. dicendum, quod fieri alicuius rei permane-
tis pōt accipi dupliciter. Vno modo proprie, & sic
d̄r res fieri quādiu durat motus, cuius terminus est
rei generatio: & sic quod fit nō est in p̄manētibus,
sed fieri est rei p̄ successiōnem, fm qd Philosophus
dicit in 6. Phyl. Quod fit, fiebat & fiet. Alio modo
d̄r fieri improprie, vt. d̄r dicatur aliquid fieri in illo
instanti, in quo primo factū est. Et hoc ideo, quādiu
instanti in quantum est terminus prioris temporis, in
quo fiebat, usurpat sibi hoc qd priori tēpori debet.
Et sic non est verū, qd id quod fit, nō est: sed qd nō
primo est, & ante hoc nō erat, & sic est intelligēdū
qd in his q̄ fiūt subito, simul est fieri & factum esse.

AD XI. dicendum, quod motus nō accipitur hic
secundum quod est exitus de potentia in actum, sic
enim tempore mensuratur: sed accipitur motus li-
beri arbitrij pro ipsa eius operatione, quæ est actus
perfecti, vt dicitur in 3. de Anima, & ita potest esse
in instanti, sicut perfectum est in instanti.

AD XII. dicendum, quod in illo instanti quo ho-
mo iustificatur, non requiritur quod sit contrito
specialiter de singulis peccatis, sed generaliter de
omnibus contritione speciali de singulis peccatis
præcedente, vel subsequente.

AD XIII. dicendum, quod postquam homo in
culpā incidit, nō pōt esse medium inter gratiam &
culpā, quia culpa non aufertur nisi per gratiā, vt
supra dictis patet: nec gratia perditur nisi per culpā,
quāuis ante culpam esset status medius inter gra-
tiā & culpam secundum quorundam opinionem.

AD XIV. dicendum, quod non est accipere el-
erium 4 instanti, in quo culpa fuit, sed vitium tem-
pus, vt supra dictum est.

QVAESTIO XXIX.
DE GRATIA CHRISTI, IN OCTO

Articulos diuisa.

Primò enim querit, Vtrū in Christo sit gratia creata.

Secundò, Vtrum ad hoc qd natura humana verbo

vniretur in persona, requiratur habitualis gratia.

Tertiò, Vtrum gratia Christi sit infinita.

Quartò, Vtrum gratia capitis Christo conueniat se-
cundum humanam naturam.

Quintò, Vtrū in Christo requiratur habitualis gra-
tia ad hoc quod sit caput.

Sextò, Vtrum Christus mereri potuit.

Septimò, Vtrum Christus alijs mereri potuit.

Octauò, Vtrum Christus in primo instanti suæ con-
ceptionis mereri potuit.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum in Christo sit gratia creata.

QVAESTIO est de gratia Christi. Et primo
queritur, vtrum in Christo sit gratia crea-
ta, & videtur quod non. Homo enim dici-
tur per gratiam creatam filius ad optinens
sed Christus secundum sanctos, non fuit filius ado-
ptiuus, ergo non habuit gratiam creatam.

¶ 2. Præ. Vbi est cōiūctio rei p̄ essentia, nō ē necessā-
ria cōiūctio p̄ similitudinē, sicut ad cognoscēdū re-
gnū vnio cognoscibilis ad rem cognitā, & tñ q̄ ali-
qua sūt in aīa p̄ sui essentia, nō est necessāriū ad co-
gnitionē, qd sint in ea p̄ similitudinē: sed Deus est
aīa Christi vnitus p̄ essentia realiter in vnitate p̄sonæ.
ergo

ergo non requiritur quod uniat per gratiam, que est unio per similitudinem.

¶ 3 Præ. Ad ea quæ possumus per nostra naturalia, nõ indigemus gra: sed Christus poterat peruenire ad gloria per id quod erat sibi naturale, est. n. filius naturalis, & si filius, & hæres. cū ergo gratia infundatur mentibus ad consequendam gloriam, videtur quod Christus gratia creata non indigerit.

¶ 4 Præ. Subiectum potest sine accidente intelligi: sed gratia si fuit in Christo, accidens fuit. potest ergo Christus intelligi sine gratia. sic ergo intellecto, aut ei debetur uita æterna, aut non: si sic, ergo frustra addetur ei gratia: si autem non, cum filius adoptiuus uita æterna debeat ex hoc quod sunt filii, videtur quod filiatio adoptionis præponderet filiationi naturali, quod est inconueniens.

¶ 5 Præ. Quod est bonum per essentiam, non indiget bonitate participata: sed Christus est bonus per essentiam, quia est uerus Deus. ergo non indiget gratia, quæ est bonitas participata.

¶ 6 Præ. Plus superat bonitas increata bonitatē gratia, quam lumen solis lumen candelæ: sed ille cui adest lumen solis non indiget lumine candelæ. ergo cum Christo affuerit bonitas increata per unionem, uidetur quod non indigerit gratia.

¶ 7 Præ. Unio diuinitatis ad Christū aut sufficit ei, aut non: si non, prædicta unio imperfecta fuit. Si autem sufficit, ergo appositio gratia superflua: nihil autem in operibus Dei superfluum inuenitur. ergo Christus creatam gratiam non habuit.

¶ 8 Præ. Qui scit aliquid nobilius nobilitate, ut pote, per meritū demonstratiuū, nõ indiget ut cognoscat idē nobilitate minus nobili, ut pote per meritū pbabile: sed Christus erat nonus bonitate nobilissima, scilicet bonitate increata. ergo non indiget ut esset bonus bonitate minus nobili, scilicet bonitate creata.

¶ 9 Præ. Instrumentū nõ indiget habitu ad suā operationē, præcipue si agens cuius est instrumentum, sit perfectæ virtutis: sed humanitas Christi est sicut instrumentū diuinitatis sibi vnita, ut Dam. dicit in 3. lib. cū ergo uirtus diuina sit perfectissima, uidetur quod humanitas Christi gratia non indigerit.

¶ 10 Præ. Haberi pleuitudinē ois boni, nihil super addi est necessesse: sed aia Christi omnis boni plenitudinē habuit ex hoc ipso quod uerbu fuit sibi vnitū in quo est thesaurus omnis boni. ergo non fuit necessarium quod superadderet honitas gratia.

¶ 11 Præ. id quod aliquid sit melius, est nobilius eo: sed nulla creatura est nobilior aia uerbo unita. ergo per nullā gratiā creatam anima Christi potest fieri melior si ultra igitur in ea creata gratia esset.

¶ 12 Præ. Duplex est imago Dei in nobis, ut habet ex glo. super illud Psal. 3. Signa est, & cuna creatio nis quæ consistit in mente secundum unā essentia, & tres potentias, alia recreationis quæ attenditur sicut lumen gratia: aut ergo imago gratia est Deo similior quam imago mentis Christi, aut non. Si est Deo similior, ergo gratia est nobilior creatura quā anima Christi: si uero nõ est similior, ergo per eam mens Christi non propinquius accederet ad Dei conformitatem, ad quod solum gratia mētis infunditur. frustra igitur gratia in anima Christi poneret.

¶ 13 Præ. Si effectus sunt repugnates, & causas repugnates habebūt. Sicut n. cōgregatio, & disgregatio uisus adiuuicē repugnāt, ita albedo & nigredo: sed filiatio naturalis, cuius principiu est natiuitas æterna, repugnat filiationis adoptionis, cuius principiu est infusio gratia: ergo & gratia infusa repugnat natiuitati æternæ. cum ergo natiuitas æterna Chro cō-

A ueniat, uideatur quod gratia ei infusa non sit.

SED CONTRA. Ioannis i. dicitur. Vidimus eum plenum græ & ueritatis: sed in Christo fuit scientia creata, ad quæ pertinet ueritas. ergo & gratia creata.

¶ 2 Præ. Meritū requirit gratiā: sed Christus meruit sibi & nobis, ut sancti dicūt. ergo Christus habuit gratiam creatam, nam creatoris non est mereri.

¶ 3 Præ. Christus fuit simul uiator & cōprehensor. sed perfectio uiatoris est gratia creata. ergo Christus gratiam creatam habuit.

¶ 4 Præ. Nulla perfectio aie Christi defuit, quæ aliis inest, cū sit perfectissima: sed aliq̄ sanctorum anime non solum habet perfectionem nature, sed gratiæ. ergo utraque perfectio fuit in Christo.

¶ 5 Præ. Sicut se habet gloria ad cōprehensorē, ita gratia ad uiatorē: sed in Chro qui erat uiator & cōprehensor, fuit gloria creata, quia per actum creatū diuinitate fruebatur. ergo fuit in eo gratia creata.

RESPON. Dicendum, quod necesse est ponere in Christo gratiam creatam. Cuius ratio necessitatis hinc sumi potest, quod anime ad Deum duplex potest esse coniunctio. Vna secundum esse in una persona, quæ singulariter est anime Christi. Alia secundum operationem, quæ est cōmunis omnibus cognoscentibus & amantibus Deum. Prima quidē coniunctio sine secunda ad beatitudinem nõ sufficit, quia nec ipse Deus beatus esset, si se non cognosceret & amaret. Non enim in seipso delectaretur, quod ad beatitudinē regitur. Ad hoc ergo, quod anima Christi sit beata præter unionem ipsius ad uerbum in persona, requiritur unio per operationem, ut scilicet Deum per essentiam, & uidendo fruatur: hoc autem excedit naturalem potentiam cuiuslibet creature, sola autem Deo secundum naturam suam conueniens est. oportet igitur supra naturam anime Christi aliquid sibi addi, per quod ordinetur ad prædictam beatitudinem, & hoc dicim⁹ gratiam, unde necesse est in anima Christi gratiam creatam ponere. Ex quo patet falsitas cuiusdam opinionionis, quæ posuit in superiori parte anime Christi gratiam habitualem non esse, sed immediatē uniri uerbo, & ex tati unione esse ueræ gratiam in inferioribus uires. Nam si loquatur de unione in persona, nõ solum pars superior anime Christi unitur uerbo, sed tota anima: si autem loquatur de unione per operationem, ad hanc requiritur habitualis gratia, ut dictum est.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod illa, quæ nata sunt persone conuenire rōne sui ipsius, nõ possunt dici de Christo, si habent repugnantiā ad proprietates persone eterne, quæ sola in eo est, sicut patet de hoc nomine "creatura. Ea uero que nõ sunt nata conuenire persone, nisi rōne nature, uel partis nature, possunt dici de Christo, quāuis habeant repugnantiā ad personam æternam, & hoc propter dualitatē naturarum, sicut pati, & mori, & alia hmoi. Filiatio autem per prius respicit personam: gratia autē non respicit personā nisi ratione mētis, quæ est pars nature, & ideo filiatio adoptionis nullo modo conuenit Christo: conuenit tamen gratiam habere.

AD SECUNDUM dicendum, quod rō illa procedit quæ unio per essentia, & per similitudinē ad idem ordinantur. hoc autem nõ est in proposito. Nam realis unio diuinitatis ad animam Christi ordinatur ad unitatem persone: unio autem per similitudinē gratiæ ad fruitionem beatitudinis.

AD TERTIUM dicendum, quod beatitudo est naturalis Chro sicut natura diuina. non autē secundū humanam naturam, & ideo ad hoc indiget gratia.

Quæst. dif. S. Tho. Ppp 5 Ad

In ista meo articulo

D. 215.

C. 119 meo

ex Cassiodoro

AD QVARTVM dicendum, qd si ponatur anima Christi nō habere gratiā, tunc Christo conueniet beatitudo increata inquantū est filius naturalis, nō autē beatitudo creata, quā debetur filiis adoptiuis.

AD QVINTVM dicendum, quod Christus secundum diuinā naturam est bonus per essentiam, non autem secundum humanam naturam, & quantum ad hanc indiget participatione gratiā.

AD SEXTVM dicendum, quod lumen solis, & candelae ad idem ordinantur, non autem vnio diuinitatis ad animam Christi & personam per gratiam, & ideo non est simile.

AD SEPTIMVM dicendum, quod vnio diuinitatis ad animam Christi sufficit ad hoc quod est, non tamen sequitur quod vnio gratiā superflua, quia ad aliud ordinatur.

AD OCTAVVM dicendum, quod scientia nobilior & ignobilior ad idem ordinantur, scilicet ad cognitionem rei, non autem ita, est in proposito: vnde ratio non sequitur.

AD NONVM dicendum, qd duplex est instrumentū, quoddam inanimatū quod agitur, & non agit, vt securis, & tale nō indiget habitu. Quoddā vero animatū, vt seruus quod agit & agitur, & hoc indiget habitu, & tale instrumentū ē humanitas diuinitatis.

AD X. dicendum, quod anima Christi unita erat plenitudo omnis boni ex ipsa personali verbi vnio ne, non tamen formaliter, sed personaliter, & ideo indigebat informari per gratiam.

AD IX. dicendum, qd anima vnita verbo personaliter nulla creatura est melior simpliciter loquēdo, sed secūdu quid nihil prohibet. Sicut enim eius corpore nobilior fuit color secundum quid, prout scilicet erat actus eius: ita & anima Christi melior est gratia eius, inquantum est perfectio ipsius.

AD XI. dicendum, quod gratia est similior quantū ad aliquid, inquantum comparatur ad animā Christi vt adus ad potentia, & secundū hoc per gratiā anima Christi Deo conformabatur: sed quantum ad alia ipsa mens est similior, scilicet quantum ad naturales proprietates, in quibus Deum imitatur.

AD XII. dicendum sicut ad primum.

ARTICVLVS II.

Vtrum ad hoc, quod humana natura verbo vniretur in persona, requiratur habitualis gratia.

3797.

Secundo queritur, utrum ad hoc qd humana natura verbo vniret in psona, requiratur habitualis gratia. Et videtur qd nō. Prius em̄ est intelligere substantiā in esse suppositi, quā aliquod accidēs ei inherens: sed per vnionē humanā naturā cum verbo cōstituitur humana natura in esse suppositi. cū ergo gratia sit accidēs, videtur qd prius sit intelligere vnionē humanā naturā ad uerbum quā gratiam, & ita gratia non requiritur ad vnionem.

¶ 2. Præt. Humana natura est assumptibilis a uerbo inquantū est rōnalis: hoc autē non datur sibi per gratiā, ergo per gratiam nō disponitur ad vnionē.

¶ 3. Præt. Anima ad hoc infunditur corpori, ut in ea perficiatur sciētia & virtutibus, vt patet per Magistrū 2. distin. 2. lib. Senten. sed per prius vnitur verbo, quā corpori anima Christi, alias sequeretur quod suppositum esset assumptum, nā ex vnione animā ad corpus constituitur suppositum. ergo prius est intelligere vnionem animē Christi ad uerbum, quā sit intelligere gratiam in ipsa, & sic gratia ad vnionem predictā non disponit.

Lib. 1. Sent. ex patra.

¶ 4. Præt. Inter naturā & suppositum nō cadit aliqui accidēs mediū: sed natura humana vnit verbo sicut supposito. non ergo cadit ibi gratia sicut mediū disponens.

¶ 5. Præt. Natura humana vnit verbo non solū secūdu animā, sed etiā secūdu corpus, corpus autē non est gr̄e susceptiuū. ergo ad vnionē humanā naturē ad uerbū nō exigitur gratia sicut dispositio mediā.

¶ 6. Præt. Sicut dicit Aug. in Epistola ad Voluntianū. In his q̄ mirabiliter fiūt, tota ratio facti est potentia facientis: sed vnio humanē naturē ad diuinā est sup oīa mirabiliter facta. ergo non oportet ex parte facti aliquā dispositionē ponere, sed sufficit potentia facientis, & sic non requiritur aliqua gratia mediā.

SED CONTRA est, qd Aug. dicit, qd quicquid conuenit filio Dei per naturā, conuenit filio hominis per gratiā: sed esse Deū cōuenit filio Dei per naturam: ergo & filio hoīs cōuenit per gratiā: cōuenit autē ei per vnionem. ergo ad vnionem requiritur gr̄a.

¶ 2. Præt. Excellentior est vnio in persona, quā in perfruitionem: sed ad hanc secundam vnionem requiritur gratia ergo & ad primam.

RESPON. Dicendū, qd habitualis gratia ad vnionē predictā requiri potest itelligi dupliciter. Vno modo per modum principij causantis, & sic ponere vnionem in Christo esse factam per gratiam sonat hæresim Nestorij, qui ponebat non aliter humanitatem esse in Christo uerbo vnitam, nisi secundū perfectam similitudinem gratiā. Alio modo per modum dispositionis, & hoc potest esse dupliciter vel secundum modum dispositionis necessitatis, uel congruitatis. Necessitatis quidē, sicut calor est dispositio ad formā ignis, vel raritas: quia materia non potest esse ppria materia ignis, nisi intelligat cum calore, & raritate. Congruitatis uero, sicut pulchritudo est qdā dispositio ad matrimonium. Dicit ergo quidam, qd gr̄a habitualis est dispositio in modo necessitatis, quasi faciēs humanam naturā esse assumptibilem: sed istud non vī. Nam gratia magis est finis assumptionis, qd dispositio ad assumptionē.

Dicit n. Damascenus, qd Christus ad hoc assumptus humanā naturā, vt eā curaret, quē quidē curauit per gratiā, vnde gratia habitualis in Chrō magis intelligitur vt effectus vnionis, quā ut preparatio ad vnionem. Et hoc significatur Ioa. 1. Vidimus eum quasi vnigenitū a patre, plenum gratiē & ueritatē. Quasi ex hoc ipso plenitudo gr̄e Christi cōuenit qd est vnigenitus patris per vnionē: & sic habitualis gr̄a nō intelligitur dispositio ad vnionē nisi p modū congruitatis. Et p hunc modū habitualis gratia potest dici gratia vnionis, quāuis cōuenientius, & magis secūdu intentionē sanctorū, gratia vnionis intelligatur ipsum esse in persona uerbi, qd humanā naturē absq; meritis præcedētibus collatum est, ad qd non requiritur gratia habitualis, sicut ad fruitionem, quā in operatione consistit: nam habitus non est principium essendi, sed operandi.

Et per hoc patet solutio ad obiecia.

ARTICVLVS III.

Vtrum gratia Christi sit infinita.

Tertio queritur, utrum gratia Christi sit infinita. Et vī qd sic. Oē enim finitū est mensuratum: sed gratia Christi nō est mensurata, quia spiritus datus est Christo non ad mensuram, ut dicitur Ioa. 3. ergo gratia Christi est infinita.

¶ 2. Præt. Quolibet finito Deus pot̄ quilibet malus facere,

Et dist. 18. ex Parra. 8. Cap. 3. no. 8. Cap. 3. circa med. 3. In lib. 2. Cur Deus Homo. ad 14. & 15.

facere: sed Deus non potuisset maiore gratia dare Christo, ut Magister dicit. lib. dist. 13. ergo gratia Christi est infinita. Sed dicendum, quod hoc non dicitur pro tanto quod Deus non posset maiore gratia facere, sed quia anima Christi non poterat maiore recipere: erat enim tota capacitas eius gratia repleta.

¶ 3 Sed contra. Aug. dicit in lib. de natura boni, quod bonum consistit in modo, specie, & ordine, & ubi haec tria magna sunt, ibi magnum bonum est: ubi parva, parvum. ergo secundum hoc quod crescit creatura aliqua in bonitate, secundum hoc & modus eius crescit, & per consequens eius capacitas mensura ampliat. Nam modus mensura sequitur, ut Aug. dicit 3. super Gen. ad literam. Et ita quanto plus augetur gratia, tanto plus augetur capacitas in anima Christi.

¶ 4 Praet. Anselmus in lib. Cur Deus homo, probat quod oportuit Deum in carni, quia satisfactio pro natura humana non poterat fieri, nisi per meritum infinitum, quod non potest esse hominis puri. ex quo patet quod meritum hominis Christi fuit infinitum: sed causa meriti est gratia. ergo gratia Christi est infinita, quia a causa finita non potest egredi effectus infinitus.

¶ 5 Praet. Caritas uiatoris in infinitum augeri potest, quia quantumcumque homo in hac uita proficiat, semper potest in amplius proficere: si ergo gratia Christi esset finita, gratia alterius hominis posset tantum crescere, quod esset maior gratia Christi, & sic ille esset melior Christo, quod est inconueniens.

¶ 6 Praet. Aut capacitas animae Christi est finita, aut infinita: si infinita, & tota sua capacitas plena est, ergo habet gratiam infinitam. Si autem sit finita, quolibet autem finito potest Deus quodlibet maius facere, ergo potest facere maiorem capacitate, quam habeat anima Christi, & sic potest facere meliorem Christum, quod est absurdum. Sed dicendum, quod Deus posset facere maiorem capacitate quantum in se est, sed creatura non posset maiorem recipere.

¶ 7 Sed contra. Optima creatura distat a Deo in infinitum. ergo sunt infiniti gradus medij inter Deum & creaturam optimam, & sic qualibet bonitate, uel capacitate creata potest Deo facere meliorem.

¶ 8 Praet. Nullum finitum potest super infinita: sed gratia Christi poterat super infinita, poterat enim super salutem infinitorum hominum, & super abolitionem infinitorum peccatorum. ergo gratia Christi erat infinita.

RESPON. Dicendum, quod quod illa introducit occasione illorum uerborum, quae habentur Io. 3. Non ad mensuram dat Deus Spiritum: & ideo horum uerborum intellectum accipere oportet ad ueritatem praesentis quaestionis consideranda. Potest autem in primis occurrere talis intellectus uerborum dictorum, ut dicatur Spiritus non ad mensuram Christo datus, quia Spiritus sanctus, qui in se est infinitus, Christum repleuit per gratiam. Sed iste intellectus non est secundum intentionem litterarum. Nam uerba praemissa inducuntur ad distinguendum inter Christum, & Joannem, & omnes sanctos. ut gl. ibidem dicit. Secundum autem intellectum praedictum Christus quantum ad hoc non differt a creaturis. Nam Spiritus sanctus, qui est tertia persona Trinitate, & est in se infinitus, & quemlibet sanctorum inhabitat. Et ideo ponitur in gl. alius intellectus, ut pra-

dicta uerba referantur ad generationem aeternam, secundum quam pater dedit filio naturam infinitam, ut sic per Spiritum spiritualis natura diuina intelligatur. unde dicitur gloria ibidem, ut tantus sit filius, quantum & pater, & equalis. n. sibi genuit filium. Sed hic sensus uerbis sequentibus non concordat, quia subiungitur, Pater diligit filium, ut quasi dilectio patris ad filium ratione praedictae donationis intelligatur. Nec potest dici, quod dilectio sit ratio generationis aeternae, cum magis dilectio personalis ex generatio sit, dilectio autem essentialis ad uoluntatem pertinet. Non autem conceditur quod pater genuit filium uoluntate: & ideo ponitur in gl. alius intellectus, ut referat ad uisionem uerbi ad humanam naturam. Ipsum enim Dei uerbum, quod est diuina sapientia, singulis creaturis secundum aliquam determinatam mensuram communicatur, in quantum Deus per omnia opera sua suae sapientiae sparsit indicia, secundum illud Eccl. 1. Effudit Deus illam sapientiam, super omnia opera sua, & super omnem carnem secundum datum suum praebens illa diligentibus se. Sed humanae naturae in Christo ipsum uerbum absque mensura plenarie est unitum, ut sic per Spiritum, qui non est ad mensuram datus, ipsum Dei uerbum intelligatur. unde gl. ibidem dicit. Sicut pater plenus, & perfectus genuit uerbum, sic plenus, & perfectus est unitum humanae naturae. Sed hic etiam intellectus sequentibus uerbis non usquequaque concordat. Hec enim datio, de qua praemissa uerba loquuntur, filio facta esse ostendit cum subiungit, Pater diligit filium, & omnia dedit in manu eius. Per uisionem autem non est aliud datum filio, sed datum est homini ut sit filius. Et ideo proprie praedicta uerba uidentur ad gratiam habituale pertinere, in qua Spiritus sanctus anima Christi datus esse ostenditur praesupposita uisionem, per quam ille homo erat filius Dei: haec autem gratia simpliciter loquendo, finita erat, sed quodammodo infinita. Ad cuius euidentiam secundum illud est, quod finitum, & infinitum circa quantitate intelligitur, ut patet per Philo. in 1. Physicorum. Est autem duplex quantitas. scilicet dimensiuam, quae secundum extensionem consideratur, & uirtualis, quae attenditur secundum intentionem. Virtus enim rei est ipsius perfectio, secundum illud Philo. in 7. Physicorum. Vnum quodque perfectum est, quatenus attingit propriae uirtuti. Et sic quantitas uirtualis uirtutis uirtutis, & formae attenditur secundum modum suae perfectionis. Vtraque autem quantitas per multa diuersificatur: nam sub quantitate dimensiuam continentur longitudo, latitudo, & profunditas, & numerus in potentia. Quantitas autem uirtualis in tota distinguitur, quot sunt naturae, uel formae, quarum perfectionis modus totam mensuram quantitatis facit. Contingit autem id quod est secundum unam quantitate finitum, esse secundum aliam infinitum. Potest enim intelligi aliqua superficies finita secundum latitudinem, & finita secundum longitudinem: patet et hoc si accipiat una quantitas dimensiuam, & alia uirtualis. Si enim intelligatur corpus album infinitum, non propter hoc albedo in se in finita erit, sed solum extensio, & per accidens, poterit enim aliquid album inueniri, pater nihilominus idem, si uirtus quantitas sit uirtualis. Nam uno & eodem diuersa quantitas uirtualis attendi potest secundum diuersas rationes eorum quae de ipso praedicantur: sicut ex hoc quod dicitur ens, consideratur in eo quantitas uirtualis quantum ad perfectionem essendi: & ex hoc quod dicitur sensibilis, consideratur in eo quantitas uirtualis ex perfectione sentiendi, & sic de alijs. Quantum igitur ad rationem essendi, infinitum esse non potest nisi illud, in quo omnis essendi perfectio includitur, quae in diuersis infinitis modis uariari potest. Et hoc modo dicitur solus Deus, finitus esse secundum essentiam, quia eius essentia non limitatur ad aliquam determinatam perfectionem, sed in se includit omnem

Co. 15. to. 1. Con. 18. to. 1.

B. 736.

In princ. corp. scilicet. In illud dicitur omnia manu eius.

omnem modū perfectionis, ad quē ratio entitatis se extendere potest. Et iō ipse est infinitus sūm essentia, hęc aut infinitas nulli creature competere potest: nā cuiuslibet creature esse est limitatū ad perfectionē proprię speciei. Si ergo intelligatur aliqua animasē sibilis, q̄ habeat in se quicquid potest concurrere ad perfectionē sentiendi qualitercūque, illa quidē anima erit finita sūm essentia, quia esse suū est limitatū ad aliquā perfectionē essendi. s. sensibile, quā excedit perfectio intelligibilis: esset tñ infinita sūm rōnē sensibilibus, quia eius sensibilitas ad nullū determinatū modū essendi limitaret. Et similiter dico de grā habituali Chri, quod est finita sūm essentia, quia esse suū est limitatū ad aliquā speciem entis. s. ad rōnē gratię: est tñ infinita sūm rōnē gratię, quia cū infinitis modis possit cōsiderari pfectio alicuius quantū ad gratiā, nullus eorū defuit Christo, sed habuit in se gratiam sūm oēm plenitudinē, & perfectionē, ad quā ratio huius speciei, quā est gratia, potest extendere, & hunc intellectū manifeste ponit glibidē dicens. Ad mensurā dat Deus Spiritū hominib. filio aut ad mensurā: sed sicut totū ex seipso genuit filiū suū, ita incarnato filio suo totū Spiritū suū dedit nō particulariter, nec per sub diuisionem, sed uniuersaliter, & generaliter. Et Augu. dicit ad Dardanum, q̄ Christus est caput, in quo sunt omnes sensus, sed in sanctis quasi solus tactus est, quibus datus est Spiritus ad mensuram. Sic ergo dicendum est, q̄ gratia Christi fuit finita secundum essentiam, sed infinita fuit secundum perfectionem rationis gratię.

AD PRIMVM ergo patet solutio ex dictis.

AD II. dicendū, q̄ gratia est finita sūm essentiam, sed infinita sūm rōnē gratię. Potest. n. Deus facere meliorem essentia, quā sit essentia gratia, nō tñ aliquid melius i genere gratię, cū gratia Christi oia includat, ad quē ratio gratia potest extendere.

AD III. Dicendū, q̄ capacitas creature dī sūm potentia receptibilitatis, quę est in ipsa. Est aut duplex potētia creature ad recipiendū. Vna naturalis, q̄ potest tota impleri, quia hęc nō se extendit nisi ad pfectiones naturales. Alia ē potētia obediētię sūm quod potest recipere aliquid a Deo, & talis capacitas nō potest impleri, quia quicquid Deus de creatura faciat, adhuc remanet in potētia recipiēdi a Deo. Modus aut, q̄ cretēre bonitate crescit, sequitur magis mēsurā perfectionis receptę, quā capacitas ad recipiendū.

AD IIII. Dicendū, q̄ forma est principii actus, sūm aut quod habet esse in actu, nō est possibile, qd. a forma cuius est essentia finita, procedat actio infinita sūm intensiōe, unde & meritum Christi nō fuit infinitum sūm intensiōem actus, finite. n. diiugebat & cognoscebat: sed habuit quandam infinitatem ex circumstantia personę, quę erat dignitatis infinita. Quanto enim maior est, qui se humiliat, tanto eius humilitas laudabilior est.

AD VINTVM dicendum, quod quāuis charitas, uel gratia uiatoris in infinitum augeri possit, nūquam tñ potest peruenire ad equalitatem gratię Christi. Quod. n. finitū aliqd per continuū augmentum possit attingere ad quantūcūq; finitū, ueritatē habet, si accipiat eadē rō quātūtitatis in utroq; finito, sicut si cōparemus lineā ad lineā, uel albedinē ad albedinē, nō aut si accipiat alia, & alia rō quantitatatis, & hoc patet in quātūtitate dimēsiua. Quantūcūq; n. linea augeat in lōgū, nunquā perueniet ad latitudinē superficiē, & similiter patet in quātūtitate uirtuali, uel intēsiua. Quantūcūq; n. cognitio cognoscentis Deum p similitudinē pficiat, nunquā potest ad equalitatem cognitioni cōpārehētoris, quidē Deum p essen-

Epist. 77. de
clinando ad
finito.

tiam. Et similiter charitas uiatoris non potest adequari charitati comprehensoris, aliter. n. aliquis afficitur ad presentiam, & aliter ad absentiam. Similiter et quicquid crescat grā alicuius hoīs, q̄ gratia sūm aliq̄ particularē participationē possidet, nunq̄ potest ad equare grām Chri, q̄ uniuersaliter plena existit.

AD SEXTVM dicendum, quod quā capacitas animę Christi est finita, & potest Deus maiorem capacitatem facere, & meliorem creaturam q̄ sit anima Christi, si p intellectu separatur a uerbo. Nō tñ sequitur qd possit facere meliorem Chri, q̄ Chri habet ex alio bonitate. s. ex uisione ad uerbum, ex qua parte eius bonitas maior intelligi non potest.

Et per hoc patet solutio ad septimum.

AD OCTAVVM dicendū, q̄ ex circumstantia personę habet aia Christi quod possit super infinita, ex quo meritū eius habet infinitatē, ut prius dictum est.

ARTICVLVS IIII.

Utrū gratia capitis cōueniat Chro scdm humanā naturā.

QVARTO queritur, utrū grā capitis cōueniat Christo scdm humanā naturā, & ut q̄ non Capitis. n. est influere in mēbra: sed Chri non influit in hoīes sūm humanā naturā p spirituale influē, qui picipue ad animas p̄inet, quia sicut dicit gl. Aug. lo. 5. Per uerbu Dei uiuificant animas: sed per uerbu caro factū uiuificantur corpora. ergo Chri sūm humanā naturā nō est caput ecclesie. Sed dicendū, quod Chri influit in animas effectiue sūm diuinā naturā, sed dispositiue secundū humanā. ¶ 2. Sed cōtra. Ministri ecclesie in quātū sacra dispē sant, ad uirā spūale disponūt, nā sacrm est cā dispō sitia gratię: sed ministri ecclesie nō dñi ecclesie caput. ergo nec Chri sūm hoc caput ecclesie dicit.

¶ 3. Præ. ecclesia fuisse ēt si homo non peccasset, non aut uerbu Dei humanā naturā assumpsisset, ut dicit qd gl. sup illud. 1. Tim. 1. Chri letus uenit in hunc mundū, & ecclesia aut sine capite esse non potest. ergo Chri non est caput ecclesie sūm humanā naturā. Sed diceret quod hoīe non peccate Chri fuisse caput ecclesie: inquantū est uerbu Dei, post peccatū aut inquantū est uerbu caro factū.

¶ 4. Sed cōtra. Ad plenā reparationē humani gnis requirit qd homo nō sit debitor sue salutis alicui, cui prius non fuisse, & pp hoc ut Antel. dicit in lib. Cur Deus homo, reparatio per angelū fieri nō potuit: sed si Chri an peccatū fuisse caput ecclesie solū inquantū est uerbu, homo an peccatū nulli creature debitor Chro secundū humanā naturā, si secundū eā est caput. ergo ut quod non sit plena reparatio humani generis facta, qd est incōueniens.

¶ 5. Præ. Boni angeli & hoīes ad unā ecclesiam p̄tinent: unius aut ecclesie vnū ē caput. cū ergo Chri nō sit caput bonorū angelorū, qui nunq̄ peccauerunt, nec sunt ei in natura conformes, ut qd nec hoīum caput secundum humanā naturā existat.

¶ 6. Præ. Caput est corporis mēbrū: sed Christus ut nō est mēbrū ecclesie, quia mēbrū paratilitate quandā importat, & per consequens imperfectionem. ergo Christus non est caput ecclesie.

¶ 7. Præ. Secundū Philo. in 3. de Alibus. Cor est principii sensuū, & motus, & uita. Si igit rōnē spiritalis influentię Chro aliquid nomē debet, magis debet ei nomē cordis q̄ capitis, picipue cū caput a corde recipiat. Chri aut a nullo ecclesie mēbro.

¶ 8. Præ. ecclesia est congregatio fidelū: sed Christus non habuit fidem. si ergo Christus sit caput ecclesie, non erit caput conformē mēbris, quod est contra rationem capitis.

¶ 10. Præ.

¶ 9. Præ. Caput nō ē poster⁹ mēbris: sed multa mēbra ecclesiæ præcesserūt Christi. ergo Christus nō est caput Ecclesiæ. Sed dicere qd̄ q̄is Chr̄s nō est tunc in rerū natura, erat tamen in fide patrum.

¶ 10. Cōtra, Chr̄s fm̄ qd̄ est caput Ecclesiæ gr̄am mēbris Ecclesiæ infundit. si ergo ad rōnē capitis sufficit qd̄ Chr̄s sit i fide credētū, v̄ qd̄ equalis copia gr̄a fuerit in veteri testamēto, sicut in nouo, qd̄ ē falsū.

¶ 11. Præ. Qd̄ nō ē, nō p̄t agere: sed Chr̄s q̄n erat i fide patrū tantum, non habebat esse in seipso secundum humanam naturam: ergo non poterat influere, & ita non poterat esse caput.

¶ 12. Præ. Oīs p̄positio, cuius subiectū est res rōnis & p̄dicatū est res natura, est falsa, sicut si dicat̄ quod genus, vel sp̄s currit: sed Chr̄s fm̄ qd̄ est i fide, significat ut res rōnis. Cū igit̄ esse caput, vel influere dicat̄ rē naturā, ut qd̄ h̄c p̄positio sit falsa. Christus secundum quod est, in fide est caput ecclesiæ.

¶ 13. Præ. Vni⁹ corporis unū ē caput: sed Chr̄s ē caput ecclesiæ fm̄ diuinitatē, non ergo fm̄ humanitatē.

¶ 14. Præ. Capitis non est caput: sed caput Chr̄i est Deus. 1. Cor. 11. ergo Chr̄s non est caput ecclesiæ.

¶ 15. Præ. De rōne capitis est qd̄ habet oēs sētūs q̄ sunt i corpore, ut dicit Aug. ad Dardanū: sed aliq̄ sensus spiritalis est in Ecclesiā, q̄ non in Chr̄o. I. fides, & sp̄s. ergo Christus non est caput Ecclesiæ.

¶ 16. Præ. Ephel. 1. sup̄ illud. Ipsum dedit caput supra oēm ecclesiā, dicit gl̄. illi subijciuntur tanquā capiti, a quo h̄nt originē, nō t̄n h̄nt originē hoīes & angeli a Christo sc̄dm̄ humanā naturā, sed sc̄dm̄ diuinā. ergo Christus non est caput ecclesiæ secundum humanam naturam, sed secundum diuinam.

¶ 17. Præ. Aug. dicit in li. 83. q. qd̄ illuminare aīas est actus soli Deo conueniens. ergo nō cōuenit Chr̄o sc̄dm̄ humanam naturā. ergo Christus secundum humanam naturam non est caput ecclesiæ.

SED CONTRA. Ephel. 1. super illud. Ipsum dedit caput sup̄ oēm ecclesiā, dicit gl̄. sc̄dm̄ diuinam naturā.

¶ 12. Præ. Capitis ad corpus est vnio sc̄dm̄ cōformitatem naturę: nō aut̄ est cōformitas Chr̄i ad ecclesiā fm̄ diuinā naturā, sed sc̄dm̄ diuinā naturā. ergo Christus sc̄dm̄ diuinā naturā est caput ecclesię.

RESP. Dicēdum, qd̄ in spiritalibus caput d̄r per trāsumptionem a capite corporis naturalis, & ideo cōsiderāda est habitudo capitis ad mēbra, ut appareat qualiter Chr̄s sit ecclesię caput. Inuenit̄ aut̄ caput ad alia mēbra eē in duplici habitudine. sc̄dm̄ distinctionis, & cōformitatis: distinctionis qd̄ quātū ad dignitatē, q̄a caput plene possidet oēs sensus, nō aut̄ alia mēbra. Secundo rōne gubernationis, q̄a caput oīa alia mēbra in suis actibus gubernat & regulat, tā per sensus exteriores q̄ per interiores, qui in capite sedē h̄nt. Tertio rōne casualitatis, nā caput i fluit oibus mēbris sensum, & motū: un̄ & medici dicūt neruus a capite originē ducere, & q̄q̄d̄ pertinet ad ad uires aīales apprehēsiuas, & motiuas. Inuenit̄ et̄ triplex cōformitas capitis ad mēbra. Prima qd̄ sc̄dm̄ naturā: nā caput, & cetera ad tria. Primo quātū mēbra partes sūt unius naturę. Secūda rōne ordinis: est. n. qd̄ vnio ordinis iter caput & mēbra, iquātū mēbra subseruiūt sibi iuicē, sc̄dm̄ qd̄ d̄r 1. Cor. 12. Tertia ē rōne cōtinuitatis: nā caput ceteris mēbris in corpore naturali cōtinuat. Secūdū has ergo cōformitates & distinctiones nomē capitis diuersimodo de secundum metaphorā diuersis attribuitur. Quędā. n. sunt, inter quā est cōformitas sc̄dm̄ naturā, & in his alicui eorum nomē capitis attribuitur ratio

A ne solius eminētie, seu dignitatis, sicut d̄r Leo caput esse aīalium, vel ciuitas aliqua caput regni rōne suę dignitatis. l̄a. 7. Caput Syrię Damasc⁹. Quędā vero h̄nt cōformitatē adiuicē fm̄ ordinis vnionē, q̄a. l. ad vnū finē ordinātur, & in istis attribuitur nomē capitis rōne gubernationis, q̄ est p̄ ordinē ad finem, & sic p̄cipes dicunt̄ capita populi, fm̄ illud Amos 6. Optimates capita populorum. Sed vbi ē cōtinuitas, d̄r caput rōne influentię, sicut fons d̄r caput fluminis: & istis tribus modis Chr̄s fm̄ humanā naturā d̄r ecclesię caput. Est. n. ciuitatē naturā fm̄ speciē cum ceteris hoībus, & sic cōpetit ei caput rōne dignitatis, fm̄ qd̄ gratia in eo abundātor inuenit̄. Est et̄ in ecclesiā inuenire ordinis vnitatē, fm̄ qd̄ mēbra ecclesię sibi iuicē deseruiunt & ordinat̄ in Deum, & sic Chr̄s d̄r ecclesię caput vt gubernator. Est et̄ i ecclesiā cōtinuitas qd̄ rōne Spiritu sancti, qui vnus & idē numero totā ecclesiā replet & vnit: vnde etiā & Christus fm̄ humanā naturā d̄r caput rōne influentię. Sed ad spiritalē sensum & motum p̄t aliq̄ intelligi influere dupliciter. Vno modo sicut principale agēs, & sic solius Dei est influere gratiā in mēbra Ecclesię. Alio modo instāliter, & sic et̄ humanitas Chr̄i cā est influentię p̄dicatā, q̄a vt Dam. dicit, sicut ferrum vrit p̄ ignē sibi cōiunctum, ita actiones humanitatis Chr̄i erāt p̄ diuinitatē vnitā, cuius quasi organum erat ipsa humanitas, & hoc ad rōnē capitis sufficere v̄r. Nā & caput naturalis corporis nō i fluit in mēbra, nisi rōne latentis virtutis. Chr̄s t̄n fm̄ duas vltimas cōditiones capitis p̄t dici caput angelorum fm̄ humanā naturā, & caput vtrorūq̄; fm̄ diuinā: nō aut̄ fm̄ primā, nisi accipiatur cōitas quātum ad naturā generis, fm̄ quod homo & Angelus in natura rōnali cōueniunt, & vterius cōitas analogię secundū quod filio cum oīb. creaturis: cōe est a p̄re accipere, vt Basilus dicit, rōne cuius d̄r primogenitus oīs creaturę. Colof. 1. Vt ergo p̄prie loquamur Chr̄s totus secundū vtrāq̄; naturā simul est caput totius Ecclesię fm̄ tres conditiones p̄dicat̄. Et p̄ has tres cōditiones Apost. p̄bat ad Colof. 1. Chr̄m Ecclesię caput sic dicēs. Ipse est caput corporis Ecclesię, q̄ ē p̄cipiū, primogenitus ex mortuis, vt sit i oīb. ipse primatū tenēs, quo ad gubernationē: q̄ in ipso cōplacuit oēm plenitudinē habitare, quo ad dignitatē: & p̄ eum reconciliare oīa, quo ad influentiā.

B ecclesiā inuenire ordinis vnitatē, fm̄ qd̄ mēbra ecclesię sibi iuicē deseruiunt & ordinat̄ in Deum, & sic Chr̄s d̄r ecclesię caput vt gubernator. Est et̄ i ecclesiā cōtinuitas qd̄ rōne Spiritu sancti, qui vnus & idē numero totā ecclesiā replet & vnit: vnde etiā & Christus fm̄ humanā naturā d̄r caput rōne influentię. Sed ad spiritalē sensum & motum p̄t aliq̄ intelligi influere dupliciter. Vno modo sicut principale agēs, & sic solius Dei est influere gratiā in mēbra Ecclesię. Alio modo instāliter, & sic et̄ humanitas Chr̄i cā est influentię p̄dicatā, q̄a vt Dam. dicit, sicut ferrum vrit p̄ ignē sibi cōiunctum, ita actiones humanitatis Chr̄i erāt p̄ diuinitatē vnitā, cuius quasi organum erat ipsa humanitas, & hoc ad rōnē capitis sufficere v̄r. Nā & caput naturalis corporis nō i fluit in mēbra, nisi rōne latentis virtutis. Chr̄s t̄n fm̄ duas vltimas cōditiones capitis p̄t dici caput angelorum fm̄ humanā naturā, & caput vtrorūq̄; fm̄ diuinā: nō aut̄ fm̄ primā, nisi accipiatur cōitas quātum ad naturā generis, fm̄ quod homo & Angelus in natura rōnali cōueniunt, & vterius cōitas analogię secundū quod filio cum oīb. creaturis: cōe est a p̄re accipere, vt Basilus dicit, rōne cuius d̄r primogenitus oīs creaturę. Colof. 1. Vt ergo p̄prie loquamur Chr̄s totus secundū vtrāq̄; naturā simul est caput totius Ecclesię fm̄ tres conditiones p̄dicat̄. Et p̄ has tres cōditiones Apost. p̄bat ad Colof. 1. Chr̄m Ecclesię caput sic dicēs. Ipse est caput corporis Ecclesię, q̄ ē p̄cipiū, primogenitus ex mortuis, vt sit i oīb. ipse primatū tenēs, quo ad gubernationē: q̄ in ipso cōplacuit oēm plenitudinē habitare, quo ad dignitatē: & p̄ eum reconciliare oīa, quo ad influentiā.

C mur Chr̄s totus secundū vtrāq̄; naturā simul est caput totius Ecclesię fm̄ tres conditiones p̄dicat̄. Et p̄ has tres cōditiones Apost. p̄bat ad Colof. 1. Chr̄m Ecclesię caput sic dicēs. Ipse est caput corporis Ecclesię, q̄ ē p̄cipiū, primogenitus ex mortuis, vt sit i oīb. ipse primatū tenēs, quo ad gubernationē: q̄ in ipso cōplacuit oēm plenitudinē habitare, quo ad dignitatē: & p̄ eum reconciliare oīa, quo ad influentiā.

D AD PRIMVM ergo dicendum, quod viuificare tā animas q̄ corpora attribuitur diuinitati verbi sicut principaliter agenti, humanitati vero sicut instrumento. Attribuitur tamen vita animarum diuinitati verbi, & vita corporum humanitati per quādam appropriationem, vt attendatur conformitas inter caput & mēbra, sicut dicitur quod passio est cā remissionis culpę, & resurrectio causa iustificationis.

AD SECUNDVM dicendum, quod alij ministri Ecclesię non disponunt, nec operant̄ ad spiritalē vitā quasi ex propria virtute, sed virtute aliena: Christi autē virtute propria, & inde est quod Christus poterat per seipsum effectum sacramentorum præbere, q̄a tota efficacia sacramentorum in eo origināliter erat: nō aut̄ hoc p̄nt alij q̄ sunt Ecclesię ministri, vnde non possunt dici caput, nisi forte rōne gubernationis, sicut quilibet princeps dicitur caput.

AD TERTIVM dicēdū, q̄ sup̄posita illa opinione, qd̄ Chr̄s nō fuisset incarnatus si homo nō peccasset, Chr̄s ante peccatū fuisset caput Ecclesię secundum diuinā naturā solū: sed post peccatū oportet qd̄ sit Ecclesię caput et̄ fm̄ humanā. Nā p̄ peccatū natu-

E

ra

lib. 3. ca. 15. circa mediū & c. 17. in fi. & c. 8. circa finem.

In homil. de fide & c. 15. circa mediū

Interlinea- ri habetur in sc̄ntificā

Et q. 11. 4.

Et q. 11. 4.

ra humana vulnerata ē, & ad sensibilia demersa, vt ad inuisibilem verbi gubernationem nō sit sufficiēter idonea. Vnde oportuit medicinā vulneri adhiberi p humanitatē Christi, per quā Christus satisfecit, & oportuit quod visibilem naturā assumeret, vt p visibile gubernationē ad inuisibilia homo reuocaret.

AD QUARTVM dicendum, quod humana natura quādam infinitatē dignitatis sortitur ex hoc ipso, qd diuina vnitas est in psona, vt nō sit iniuriosum hoī, qd Christo secundum humanā naturā opatur p virtutē diuinā, vt dictum est: vnde & vna veneratione Christum in vtraque natura veneramur, scilicet latrā.

In corp. art.

AD QUINTVM dicēdū, qd Chrs nō solū fm diuinā naturā, sed etiā secundum humanā est angelorum caput, qd eos illuminat secundū humanā naturā, vt Dion. dicit 7. c. de diu. nom. vnde & ad Colos. 2. dī, qd ipse est caput oīs principatus & prātis. Sed tū humanitas Christi aliter se hēt ad Angelos qd ad hoīes quātum ad duo. Primo, quantum ad naturā cōformitatē, p quā est in eadē specie cum hoībus, nō autē eum angelis. Secundo, quantum ad finem incarnationis, qd em principaliter facta est pp hoīum liberationem a peccato, & sic humanitas Christi ordinatur ad influētiam quam facit in hoīes, sicut ad finem intentum. Influxus autem in angelos nō est vt finis incarnationis, sed vt incarnationem cōsequēs.

C. 4. est. hierar. non prou. a si. ne.

AD SEXTVM dicendum, qd Chrs ab Apostolo expōsse dī Ecclesie mēbrū 1. Cor. 12. Vos estis corpus Chri, & mēbrū de mēbro. Dī autē mēbrū rōne dīstīctōnis ab alijs Ecclesie mēbris: dīstīguī autē ab alijs mēbris rōne suā pfectōnis, qd ī Chro est vniuersaliter grā, nō autē ī aliquo aliorum, sicut & caput corporis naturalis ab alijs mēbris dīstīguītur: vñ nō oportet qd Christo attribuat aliqua impfectio.

AD SEPTIMVM dicēdū, qd cor est mēbrū latens, caput at apparet: vñ p cor pōt significari diuinitas Chri, vel Spūs sancti p caput autē ipse Chrs fm naturā visibilem, cui natura diuinitatis inuisibilis influit.

AD OCTAVVM dicendum, qd Christus habuit cognitionem perfectam eorum, de quibus alii fidem habent, & ita quantum ad cognitionem alīs cōformatur, sicut perfectum imperfecto. Talis autem cōformitas inter caput & membrum attenditur.

AD NONVM dicendum, qd Chrs secundum qd homo, mediator est inter Deum & hoīes, vt dī 1. Tim. 2. Vñ sicut Deus dupliciter nos iustificare dī, principaliter, scilicet p actionē suā, in quantum est cā efficiens nrā salutis, & et p operationē nostrā, in quantum est finis a nobis cognitus & amatus: ita et Chrs fm qd hō dupliciter nos iustificare dī. Vno modo secundum suā actionem in quantum nobis meruit, & p nobis satisfecit, & quantum ad hoc nō poterat dici caput Ecclesie ante incarnationē. Alio modo p operationem nostrā ī ipsum, secundum quod dicimur per fidem eius iustificari, & p hunc modum et poterat esse caput Ecclesie ante incarnationem fm humanitatem: vtroque autem modo est caput Ecclesie secundum diuinitatem, & ante, & post.

AD X. dicendum, qd quia nondum erat meritum Christi in actu, nec satisfactio ante incarnationem: ideo non erat tanta gratia plenitudo, sicut & post.

AD XI. dicendum, qd Christo conuenit ratio capitis non solum per actionem suā, sed per actionem nostrā in ipsum: vnde ratio non sequitur.

AD XII. dicendum, qd esse caput, vel influere per operationē nostrā in ipsum in quantum in eum cre-

dimus, non est pradicatum, quod sit res nature, sed quod sit res rationis: unde ratio non sequitur.

AD XIII. dicēdū, quod Deus, & homo vnus est Christus: unde per hoc qd Christus est caput secundum humanitatem, & secundum diuinitatem, non sequitur quod Ecclesia habeat duo capita.

AD XIV. dicendum, qd nō sēdm eandē rōnem omnino dī Deus caput Christi, & Dē caput Ecclesie: unde ratio procedit quasi ex aequiuocatione.

AD XV. dicēdū, quod quicquid est perfectioris in fide & spe, totū conuenit Christo, solum autem quātū ad id quod imperfectionis est, de ipso negat.

AD XVI. dicendum, qd licet Christus vnus nō sit caput secundū diuinitatē, non tñ reuocet quin sit caput alio mō fm humanitatē, qd ab ipso Chro fm humanitatē spirituale originē sumimus, sēdm illud Ioan. 1. De plenitudine eius omnes acceptimus.

AD XVII. dicēdū, qd solius Dei est illuminare animas pncipaliter, & effēctiue sic at humanitas Christi spūaliter nō influit in nos, sed alio mō, ut dictū est.

ARTICVLVS V.

Vtrum in Christo requiratur aliqua habitualis gratia ad hoc, quod sit caput.

QVINTO queritur, utrum in Chro requiratur aliqua habitualis grā ad hoc quod sit caput. & videtur qd non: quia Apostolus ad Colos. 1. ex hoc ponit in Chro capitis rōnē, quia cōplacuit in ipso oīm plenitudinem inhabitare, ut in authoritate sūpradicte patet: sed oīs plenitudo diuinitatis Christi inhabitauit ex unione. ergo prater unionem non requiritur alia gratia ad hoc, quod sit caput.

¶ 2. Prater. Christus caput ecclesie est secundum quod ad nostram salutem operatur. operatio autē humanitatis eius salutē nobis contulit, ut Damasc. dicit secundū qd humanitas quasi instrumentum diuinitatis erat. cum igitur in instrumento non requiratur aliquis habitus, sed tantum motum a principali agente mouetur, ut qd in Chro, ad hoc qd esse caput Ecclesie, nulla habitualis gratia requireretur.

¶ 3. Prater. Dupliciter alicuius hoīs actio alteri potest esse salubris. Vno modo secundum qd agit ut persona singularis, & sic ad hoc, qd eius actio sibi vel alteri meritoria esse possit, requiritur gratia. Alio modo ut persona cōis, & sic sunt ministri ecclesie, qui sacramenta dispensando, & p oīones quas ex persona ecclesie Deo fundunt, ad salutē aliorū operant, & ad hoc non requiritur aliqua grā, sed solū mō potestas, vel status (sunt. n. h. mōi non solū per bonos, sed et per malos) Christus autē in quantum est ecclesie caput, consideratur ut persona cōis, cuius virtutē obtinent oēs ecclesie ministri. ergo ad hoc quod esset caput, habitualis gratia non indigebat.

¶ 4. Prater. Christus fuit caput ecclesie secundum qd eius meritum fuit infinitum, sic enim in omnia mēbra ecclesie influere potuit ad deletionem omnium peccatorum: sed meritum eius infinitatem nō habuit ex grā habituali quā finita erat. ergo Christus non fuit caput rōne alicuius habitualis gratie.

¶ 5. Prater. Chrs est caput ecclesie in quantum est Dei, & hominū mediator: sed mediator Dei, & hoīum est in quantum est mediator inter Deum, & hoīes, habens cum Deo diuinitatē, cum hominibus humanitatē, quod quidē est per unionem. ergo sola unio ab ipso habituali gratia sufficit ad capitis rationem.

¶ 6. Prater. Vnius subiecti vna est vita: grā autē est vita aīa. ergo in vna anima est vna gratia, & ita in Chro prater gratiam, quā est eius ut est singularis persona, non

non requirit aliqua habitualis gra p qua sit caput. ¶ 7 Præ. Ex hoc Christus est caput, qd influit in ecclesia mēbra: sed Christus influcere nō pōtēst quan rucūque gratiā haberet, nisi esset Deus, & homo. ergo non requiritur gratia habitualis, per quam sit caput, sed hoc ex sola unione habet.

Sed contra est, qd dī Ioan. i. De plenitudine eius nos oēs accepimus gratiam pro gratia, & ita gratiā aliquā habuit, per quā in nos gratiā refudit.

¶ 2 Præ. Caput corporis mystici similitudinē habet cum capite corporis naturalis: sed ad perfectionē corporis naturalis requiritur quod sit in eo uis sensitiua plenissime ad hoc, quod sensum in membra refundere possit. ergo in Christo ad hoc quod sit caput, requiritur gratia plenitudo.

¶ 3 Præ. Dionysius 2. cap. Cæl. Hierar. dicit quod illi qui sunt alios illuminantes, perficientes, & purgantes præhabent lumen, puritatem, & perfectionem: sed Christus in quantum est caput ecclesiæ, purgat, illuminat, & perficit. ergo oportet ad hoc quod sit caput, quod in eo sit gratiæ plenitudo, per quam sit purus, lucidus, & perfectus.

RESPON. Dicēdū, qd sicut dicit Damasc. humanitas Christi quasi instrumentū diuinitatis fuit, & ideo actiones eius nobis poterant esse salubres. In quantum ergo speciale diuinitatis instrumentū fuit, oportuit quandā specialem coniunctionem ipsius ad diuinitatē esse. Vnaquæq; autem substantia rāto a Deo plenius bonitatē eius participat, quāto ad eius bonitatē appropinquat, ut patet per Dionysiu 12. c. Cæle. Hierar. Vñ & humanitas Christi ex hoc ipso, qd præ alijs vicinis, & specialius diuinitati erat cōiuncta, excellentius bonitatē diuinā participauit per grā donū. Ex quo idōncitas in ea fuit, ut non solū gratiam haberet, sed etiā per eā gratia in alios transfunderetur, sicut per corpora magis lucētia lumen solis ad alia transit. Et quia Christus in oēs creaturas rōnales quodāmodo effectus gratiā influit, inde est qd ipse est principiu quodāmodo omnis gratiæ fm humanitatē, sicut Deus est principiu omnis esse: nō sicut in Deo oīs essendi pfectio adunat, ita in Christo omnis gratiæ plenitudo uirtutis inuenitur, p quam nō solum ipse possit in gratiæ opus, sed etiam alios in grām adducere, & per hoc habet capitis rōnē. In capite. n. naturali non solū est uis sensitiua ad hoc, qd sentiat p uisum, auditum, & tactum, & hmōi sensus, sed etiā est in eo ut in radice, a qua in alia membra sensus effluit. Sic ergo una & eadē grā habitualis in Christo dī unionis, in quantum congruit naturæ diuinitati unitæ: & capitis, in quantum per eam fit refusio in alios ad salutem: singularis uero personæ, in quantum ad opera meritoria perficiebat.

AD PRIMUM ergo dicēdū, qd in Christo intelligit duplex plenitudo. Vna diuinitatis, fm quam Christus est plenus Deus: alia gratiæ, secundum quā dicitur plenus gratiæ, & ueritatis, & de hac plenitudine loquitur Apostolus ad Coloss. 1. De prima autem Coloss. 2. hæc autem secunda a prima deriuatur, & per eam gratia capitis completur.

AD SECUNDUM dicēdū, qd instrumentū inanimatū, quale est securis, habitu nō indiget: instrumentū autē animatū, quale est seruus, indiget, & tale instrumentū diuinitatis est humana natura in Christo.

AD TERTIUM dicēdū, qd minister ecclesiæ nō agit in sacramētis quasi ex ppria uirtute, sed ex uirtute alterius. Christi: & ideo in eo nō requiritur gratia psonalis, sed solum autoritas ordinis, per quam quasi

A Christi Vicarius cōstituitur. Christus autem operatus est nostram salutem quasi ex propria uirtute, & ideo oportuit quod in eo esset gratiæ plenitudo.

AD QVARTUM dicendum, qd quāuis meritum Christi quandam infinitatis rationem habeat ex dignitate psonæ, tñ rōnem meriti habet ex gratiā habituali, sine qua meritum esse non potest.

AD QUINTUM dicēdū, qd Christus est mediator Dei, & hoīum et secundum humanā naturam, in quantum cum hoībus habet passibilitatem: cum Deo uero iustitiam, quæ est in eo per gratiam. Et ideo requiritur præter vnionem habitualis gratia in Christo ad hoc quod sit mediator, & caput.

AD SEXTUM dicēdū, qd vna & eadē gratia habitualis diuersa ratione est gratia capitis, & singularis personæ, & vnionis, per modum superius dictam.

AD SEPTIMUM dicendum, qd licet in Christo requiratur ad hoc quod sit caput utraq; natura, tamē ex ipsa vnione diuinæ naturæ ad humanam sequitur in humana quædā gratiæ plenitudo, ex qua in alios redundantia fiat a capite Christo.

ARTICVLVS VI.

Utrum Christus mereri potuerit.

Sexto queritur, utrum Christus mereri potuerit. & vñ quod non. Omne. n. meritum ex libertate arbitrij procedit, qd indeterminate se habet ad multa, sed liberum arbitrium in Christo determinate se habebat ad bonum. ergo mereri non potuit.

¶ 2 Præ. Quæ est cōparatio recipiētis ad receptū, eadē est cōparatio merētis ad pmiū, qd ad hoc meretur aliq; ut recipiat quod meret: sed recipiēs dēt eē denudatum a recepto, ut patet in lib. de Anima. ergo ille qd meretur, dēt esse absq; pmiō: quod de Christo dici nō pōt, cū ipse fuerit uerus cōprehensor: ergo uidetur quod Christus mereri nō potuit.

¶ 3 Præ. Id quod debetur alicui, non oportet quod mereatur: sed ex hoc ipso quod Christus comprehensor erat, debebatur ei impassibilitas mentis & corporis. ergo ista non meruit.

¶ 4 Præ. Meritum nō est respectu eorū qd necessario cōsequuntur quasi naturali ordine, qd meritum est respectu eius qd ex uolūtate alterius reddit quasi merces: sed gloria corporis quodā naturali ordine ex gloria aīæ habetur p Aug. in epistola ad Dioscorum. ergo cum Christus esset beatus quantum ad animam, ut pote qui diuinitate fruebatur, uidetur quod gloriam corporis mereri non potuerit.

¶ 5 Præ. Sicut Christus ante passionem habuit gloriam animæ & non corporis, ita & sancti qui nunc sunt in gloria: sed sancti nunc non merentur gloriam corporis. ergo nec Christus meruit.

¶ 6 Præ. Nō pōt eē idē principiu meriti & terminus, & sic nō pōt eē idē pmiū & principiu merēdi: sed charitas qd erat i Christo ad pmiū eius ptebatur, qd erat de pfectione beatitudinis, cū p eā frueret. ergo nō poterat eē pncipiū merēdi: oē autē meritū est ex charitate. ergo in Christo meritū eē nō potuit.

¶ 7 Præ. Remoto priori remouet posterius. sed meritum p prius respicit beatitudinem aīæ qd Chīs non meruit, quia ab instanti conceptionis eam habuit. ergo nec aliquid aliud mereri potuit.

Sed contra est quod in Plat. 15. super illud. Cōserua me Domine, dicit gl. premium, quoniam speraui in te etiam meritum. ergo Christus meruit.

¶ 2 Præ.

Cap. 3. har. a hoc.

11. ortho. dōz fitei cas. a med. illar.

Cap. 4. non remouet e a pncipio.

In corp. ar.

1. p. q. 193. art. 3.

Ad Dioscor. epist. 18. ante mediū som. 2.

Interlinea. tis hēt partem.

¶ 2 Præ. Cuiusq; reddi merces aliqua p suis opibus meret: sed Christo pp suâ humilitatē passionis, reddita est merces exaltationis, vt patet Phil. 2. Propter qd Deus exaltauit illum, & donauit illi nomē, quod est super omne nomē, ergo Christus meruit.

¶ 3 Præ. Sicut fruitio est actus cōprehētoris, ita meritum viatoris: sed Christus fruebatur in quantum cōprehētor, ergo merebatur in quantum viator.

RESPON. Dicendum, qd Chrs meruit ante passionē qn erat viator & cōprehētor, qd sic patet. Ad meritum. n. duo requirunt. scilicet status merēdis, & facultas merēdi. Ad statū qd merēdi requirit, qd deit sibi id qd mereri dicitur: qd dicitur, qd aliqs pōt mereri id qd iā hēt, sicut dicitur de Angelis qd beatitudine, quā similes eum grā acceperunt, meruerunt p opa frequentia, q̄ circa nos faciunt. Sed hoc nō vī eē verum pp duo. Primo, qd cōtrariā pbōm Aug. p quā contra Pelagianos pbat grām sub merito cadere nō posse, qd an grām nulla sunt merita, nisi mala: cū an grām hō sit impius, & meritis impij nō grā, sed pena debetur. Nō ergo posset dici qd grām qs meret p opa, q̄ qs post acceptā grām facit. Scdo, quia ē cōtra rōnē meriti. Nā meritum ē cā pmij nō quidē p modū finalis cāe, sic. n. magis pmij est cā meriti, sed magis fm reductionē ad cām efficiētē, in quantum meritū facit dignū pmio, & p hoc ad pmū disponit. Id autē qd est cā p modū efficiētis, nullo mō pōt eē posterius ipe eo, cuius est cā: vñ nō pōt eē q̄ aliquis meret qd iā hēt. Qd autē i humanis aliqs p accepto bñficio dño suo fertur, magis autē hēt rōnē grātū actionis, q̄ meriti. Facultas vero merēdi requirit ex parte naturæ, & ex parte grāe. Ex parte naturæ qdē, qd p actū pprium qs mereri nō pōt, nisi sit dñs sui actus, sic. n. suum actum quali pmio p premio dare pōt. Est autē qd dñs sui actus p liberum arbitrium, vñ nāis facultas lib. arb. requirit ad merēdum. Ex parte vero grāe, qd cum pmium bñtudinis facultatē humanā nāe excedat, p nāia pura ad illud merēdum hō nō pōt sufficere, & iō requirit grā, p quā mereri possit. Hec autē oīa i Chro fuerunt, defuit im aliqd eorum qd ad bñtudine pfectā requirunt. Simpāibilitas aīa, & gloria corporis, rōne cuius viator erat. Fuit et in eo facultas naturæ rōne voluntatis creatæ, & facultas grē pp plenitudinem gratiarum, & ideo mereri potuit.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd licet aīa Chri eēt determinata ad vnum fm gen^o moris, scilicet ad bonum, nō tamē erat determinata ad vnum simpliciter. poterat. n. hoc, vel illud facere & nō facere, & iō libertas in eo remanebat, quæ requiritur ad merendum.

AD SECVNDVM dicēdū, qd bñtudine aīa rōne cuius erat cōprehētor, nō meruit, sed solum bñtudinem corporis, & impāibilitatem aīa, q̄ sibi deerāt.

AD TERTIVM dicēdū, qd Chrs nō meruit aliquid quasi sibi nō debitū, vt fieret ei debitū, sicut hoies in p̄rio actū meritorio merent. Nec iterū vt id qd erat debitū, fiat magis debitū, sicut in his quorū grā auget, sed vt id quod erat vno modo debitū ratione gratiæ, fieret ei alio modo debitū ratione meriti.

AD QVARTVM dicēdū, qd gloria corporis sequitur ex gloria aīe, qn aīa est oīmodo glorificata fm ordinem ad Deū, & fm ordinem ad corpus. Sic autē aīa Chri nō erat glorificata, sed solū in ordine ad Deū: fm autē quod erat forma corporis, passibilis erat.

AD QVINTVM dicēdū, qd aīa sanctorum in patria sunt totaliter extra statum viatorum, quia iam sunt & beata per fruitiōnem, & impābiles, quod de anima Christi non erat, & ideo non est simile,

AD SEPTIMUM dicendum, quod charitas quantum de se est, semper nata est esse merendi principium: sed quæ non est merendi principium pro habentē qui est extra merēdi statū, sicut patet de sanctis in patria. Chrs autē nō erat extra statū merēdi, qd viator erat: & ideo charitate eadē fruebat, & merebat, sicut & eadē volūrate. Nec tñ erat idē principij meriti, & pmij, qd nō merebatur gloriam animæ, ad quā pertinet charitas, sed gloriam corporis, ut dictum est.

AD SEPTIMUM dicēdū, qd rō sequeretur, si defectu Christi contingeret quod gloria animæ mereri nō poterit, quod patet ex prædictis esse fallum.

ARTICVLVS VII.
Vtrum Christus alijs mereri potuerit.

SEPTIMO quaeritur, vtrū Chrs alijs mereri potuerit, & videtur quod nō. Christus enim nō meruit nisi secundum quā homo: sed alij homines nō possunt alijs mereri ex condigno, ergo nec Christus.

¶ 2 Præ. Sicut meritū consistit in actu virtutis, ita & laus: sed nullus laudat ex opere alterius, sed solum ex proprio, ergo nec alicui imputat ad merēdi opus alienum, & ita opera Chri non sunt alijs meritoria.

¶ 3 Præ. Christus caput est ecclesiæ, in quantum in ecclesia primatum tenet ut patet Eph. 1. sed alij prelati primatum in ecclesia habentes nō possunt subditis mereri, ergo nec Christus potuit.

¶ 4 Præ. Meritū Chri æqualiter se habet ad omnes hoies quantum est de se, si quis alicui Chrs meruit salutē, oībus meruit: sed meritū Chri frustrat non potest, ergo oēs salutē cōsequuntur, quod patet esse falsū.

¶ 5 Præ. Sicut Chrs est caput hoīum, ita & angelorum: angelis vero nō meruit, ergo nec hominibus.

¶ 6 Præ. Si Christus alijs mereri potuit quod liberatus actus nobis meritorius fuit: sed nō nisi saluus, ergo eius passio non erat necessaria ad nostrā salutem.

¶ 7 Præ. Quod p unum fieri potest, superfluum est ad duo fieri: sed gratia quæ datur hoīi sufficiens est ad hoc, quod homo pro se mereatur vitam æternam, ergo superfluum esset si Christus eā nobis meruisset.

¶ 8 Præ. Aut Chrs sufficeret meriti nobis, aut sufficeret: si sufficeret, meritū p̄m nō requirit ad salutē: si insufficeret, insufficiētis grā fuit, quorū utriusq; est inconueniens, ergo Christus nobis nō meruit.

¶ 9 Præ. Sicut mēbris Christi aliquid ad gloriā decerat ante passionem ipsius, ita & nunc: sed nunc nobis nō meretur, ergo nec tunc merebatur.

¶ 10 Præ. Si Christus nobis meruisset, eius merito nostra conditio immutata fuisset: sed eadem vī esse hoīs conditio post Christū sicut ante erat, quæ sicut ante diabolus tentare poterat, sed non cogere, ita & modo: sicut etiam peccatoribus pena debebat, ita & modo: sicut in iustis opera meritoria requirebantur, ita & modo, ergo Christus nobis non meruit.

¶ 11 Præ. In psalmis dicitur: Tu reddes unicuique iuxta opera sua: hoc autē non esset, si merita Christi nobis imputaretur, ergo Christus nobis non meruit.

¶ 12 Præ. Præmissi mēsurat fm radicē meriti, ergo Chrs nobis meruit, unicuique: nfm pmij gloriæ reddet fm quātitatē grāe Christi, qd patet esse fallum.

¶ 13 Præ. Id qd p meritis dat, potius reddat q̄ gratis detur, si ergo Christus nobis iustificatiōnem meruit, detur, si ergo Christus nobis iustificatiōnem meruit, videtur quod non gratis iustificemur a Deo, & sic gratia nō erit gratia, ergo Chrs nihil nobis meruit.

SED CONTRA. Chrs p nobis satisfecit, iō. 2. ipse est ppitiatio pro peccatis nris: sed satisfactio suo merito esse non potest, ergo Christus nobis meruit.

¶ 2 Præ. Caput i corpore naturali nō solum sibi, sed mēbris

In lib. de bono perueniente, ca. 2, & permuta alio 7.

bris operatibus: sed Christus est caput corporis sui, & Ecclesiam ergo eius operatio meritoria fuit. ¶ Præter Christum & Ecclesiam sunt quasi persona: sed ratione unitatis prædictæ ex persona ecclesie loquitur, ut patet in glo. sup. psal. Deus Deus meus respice, &c. ergo simili ratione unitatis prædictæ Christus quasi ex persona aliorum mereri potuit.

RESPOND. Dicendum, quod opus humanum gratia informatum ad uitam æternam consequendam dupliciter ualet, scilicet quod duo sunt, quibus homo deficit a gloriæ consecutione. Quorum primum est indignitas personæ, sicut patet in eo quod non habet charitatem, quod non est idoneus, nec dignus quod habeat uitam æternam, & secundum hoc opus humanum ualet ad uitam æternam consequendam, in quantum per ipsum quodammodo dignitas, & idoneitas in homine consequitur uis consecutionis gloriæ. Sicut. n. actus peccati reddit in quadam aere deformitatem, ita & actus meritorius in quadam aere decorum, & dignitatem, & ex hoc dicitur meriti condignum. Aliud per quod deficit homo a consecutione gloriæ, est aliquid imperium superueniens, ut homo, quod alias est dignus, gloriæ non consequatur, & hoc est reatus alicuius peccati temporalis. Et sic opus humanum ordinatur ad gloriam quasi per modum euulsæ pueri, quo a reatu peccati absoluitur, & ex hoc habet opus humanum rationem satisfactionis. Quod ergo ad utrumque horum opus Christi efficacius fuit operibus aliorum hominum. Nam per opus alterius hominis non redditur idoneus ad gloriæ perceptionem nisi ille qui operatur, eo quod unus homo aliquid spiritualiter influere non potest: & ideo unus alio ex condigno mereri non potuit gratiam, uel uitam æternam. Sed Christus secundum suam humanitatem spiritualiter influere potuit in alios homines, uel eius opus in aliis causare potuit idoneitatem ad consecutionem gloriæ, & ideo potuit aliis ex condigno mereri secundum quod influere in alios poterat in quantum erat humanitas eius diuinitatis in se habens in se. Similiter est quantum ad secundum maiorem efficaciam consideratur in Christo, quod in aliis hominibus. Nam licet unus homo possit per altero satisfacere, dummodo ille sit in gratia constitutus, non tamen potest satisfacere per totam naturam, quia opus unius puri hominis non æquiualeat bono totius nature. Sed opus Christi in quantum est Dei, & hominis, habuit quandam dignitatem, ut æquiualeret bono totius nature, & ideo pro tota natura satisfacere potuit.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Christus secundum se habet esse aliis hominibus dignior: unde non oportet quod aliis conueniat quod Christo homini conuenit.

AD II. dicendum, quod actus uirtutis habet rationem laudis per comparationem ad agendum, & ideo non potest per actum alterius laudari: sed rationem meriti habet ex ordine ad finem, ad quem potest aliquis idoneus reddi ex influenza gratia Christi, & ideo Christus nobis mereri potuit.

AD III. dicendum, quod Christus primatum tenet in ecclesia sua per propria uirtute: sed alii prelati in quantum gerunt personam & uicem Christi: uel Christus pro fidelibus tanquam pro suis meritis mereri potuit, non autem alii prelati.

AD II. dicendum, quod meritum Christi quantum ad sufficientiam equaliter se habet ad omnes, non autem quantum ad efficaciam, quod accidit parti ex lib. arb. parti ex diuina electione, per quam quibusdam miseris corditer effectus meritorum Christi conferit, quibusdam uero iusto iudicio subtrahit.

AD V. dicendum, quod sicut mereri est uiatoris, ita non nisi per uiatorem aliquid mereri potest, quia oportet ut ei pro quo quis meretur, aliquid desit eorum quod sub merito cadit. Angeli autem non sunt uiatores quantum ad primum essentialiter, & ideo quantum ad nihil eis meruit. Sunt autem aliquo modo uiatores respectu primum accidentaliter, in quantum nobis ministrant, ad quod ualet eis meritum Christi: unde dicitur Eph. 1. quod per eum restaurantur quæ in caelis, & quæ in terra sunt.

A AD SEXTUM dicendum, quod licet quilibet actus Christi esse nobis meritorius, tamen ad satisfaciendum per reatum naturæ humanæ, qui erat morti ex diuina sententia obligatus, ut patet Gen. 2. oportuit quod loco omnium mortem sustineret.

AD SEPTIMUM dicendum, quod gratia quam alicui personaliter datur, sufficit quantum ad id quod ad personam ipsius pertinet, non tamen ad abolitionem reatus totius naturæ, quod patet in antiquis patribus, quod gratia habentes pro reatum naturæ, ad gloriam peruenire non poterant. Et ideo requirebat meritum Christi, & satisfactio, ut reatus ille tolleretur. Gratia est personalis nulli unquam post peccatum primi hominis data fuit, nisi per fidem mediatoris explicitam, uel implicitam.

AD OCTAVUM dicendum, quod meritum Christi sufficienter operatur ut quodammodo uenerialis salutis humane, sed oportet hanc causam applicari singulis per facta, & per fidem formatam, quæ per dilectionem operatur. Et ideo requirit aliquid aliud ad salutem nostram præter meritum Christi, cuius tamen meritum Christi est causa.

AD NONUM dicendum, quod similitudo non tenet, quia mereri non conuenit nisi uiatoribus Christus autem ante passionem erat uiator & comprehensor: nunc autem est tamen comprehensor: & ideo tunc poterat mereri, licet nunc mereri non possit. Deficit etiam illa ratio, quia nunc beatis, qui sunt membra Christi mystica, nihil deest ad gloriæ consecutionem non solum de uisa diuina essentia, sed etiam de Christi humanitate glorificata.

AD X. dicendum, quod post passionem Christi humana conditio est multo immutata quia iam expiato reatu naturæ humanæ homines possunt libere ad patriam euolare. Peccata etiam æternæ per peccatis personalibus debita per fidem passionis Christi remittuntur æternæ, & dimittuntur temporales uirtute clauum, in quibus Christi passio operatur. Demones etiam reprimuntur uirtute passionis Christi, ut non possint tam uolenter tentare. Fidelibus auxilia multa dant ad resistendum tentationibus: gratia etiam per uirtutem passionis Christi datur in sacramentis ad merendum.

AD XI. dicendum, quod Christus, & membra eius sunt una persona mystica: uel opera capitis sunt aliquo modo membra eius. Et sic est per opera Christi aliquid nobis a Deo datur, si firmiter contra id quod dicitur in Psal. Tu reddes unicuique iuxta opera sua. Et tamen ita merita Christi nobis prestunt, ut in nobis per facta gratia causent, per quæ ad opera meritoria incitamus.

AD XII. dicendum, quod meritum Christi comparatur ad primum nisi, sicut causa prima & remota: unde ei non commensuratur, sed illi merito quod est causa proxima, quod consistit in actu proprio illius cui primum redditur.

AD XIII. dicendum, quod hoc ipsum gratis alicui nisi a Deo confertur, quod efficaciam meriti Christi consequatur: unde per hoc ratio gratiæ non euacuatur.

ARTICULUS VIII.

Utrum Christus in primo instanti sue conceptionis mereri potuerit.

OPINIO PRIMA, utrum Christus in primo instanti sue conceptionis mereri potuerit, & utrum quod non. Ad meritum. n. deliberatio requiritur: sed deliberatio requirit tempus, ergo in primo instanti sue creationis anima Christi mereri non potuit.

¶ 2. Præter. Sicut meritum, ita & demeritum in actu lib. arb. consistit: sed angelus non potuit peccare in primo instanti sue creationis, quia sic in primo instanti sue creationis malus fuisset, quod est erroneum, ergo nec anima Christi in primo instanti sue creationis mereri potuit. ¶ 3. Præter. Quodcumque sunt duo motus ordinati adinuicem, impossibile est quod in eodem instanti terminentur uterque: sed creatio anime Christi, & motus lib. arb. ipsius sunt quodammodo motus ordinati, nam motus lib. arb. creationem presupponit, ergo impossibile est quod motus lib. arb. terminentur in primo instanti in quo creatio terminatur, cum scilicet primo creata est anima. Sed diceretur, quod anima Christi adiuna-

adiunabatur ad merendū in primo instanti p gratiā.

¶ 4 Sed contra. Nulla grā creaturę collata trahit eā extra limites creaturę: sed hoc conuenit animę in quantum est creata ut in primo instanti quo est, motum liberi arbitrij habere non possit, ut ex ratione inducta patet. ergo per gratiam non potest ad hoc adiuuari, ut in primo instanti mereatur.

¶ 3 Prę. Grā pñcit aīam p modū cuiuslibet habitus: habitus uero cū potētia p supponat, nō dat aīa posse agere simpliciter, qđ alias nō posset agere, sed posse taliter agere, qualiter sine habitu nō posset: ergo si aīa Chři fm suā naturā nō poterat vsū liberi arbitrij in primo instanti suę creationis hēre, vt qđ hoc ei grā nō cōtulit, quod in primo instanti mereretur.

¶ 6 Prę. Sicut se hēt punctus ad lineā, ita se hēt instans ad sps sed fm Philos in 8. Phys. Qđ aliqd mobile vitur vno puncto vt duobus. vt principio vnus linea, & sine alteri? de necessitate itercedit qes media, vt patet in motu reflexo, cū ergo instās i quo aīa Chři creata est, accipiat vt terminus creationis, & vt pñcipiū motus liberi arbitrij, & sic vno instanti vt mur vt duobus, vt quod incidit tps medium, & sic nō in primo instanti suę creationis aīa Chři merebatur.

¶ 7 Prę. Sicut se hēt natura ad actū naturę, ita grā ad actū grę: sed natura nō pōt in actū grę, ergo nec grā pōt in actū nāx ergo nō pōt eē, qđ p gratiam aīa Chři habuerit actum in primo instanti suę conceptionis, qui ei naturaliter competit, eligere.

¶ 8 Prę. Forma hēt tres actus, qđ dat eē, distinguit, & ordinat in finē: hi aut actus adinuicē ordinati sunt, sicut & ens, & vnū, & bonū. Nā ens a pñio actū relin qđ, vnū a scđo, bonū a tertio. ergo & res aliqua pñ ē ens, quā ordinat i finē: aīa aut Chři p actū meritorium in finē ordinabat, ergo nō pōt eē qđ in primo instanti suę creationis in quo esse habuit, mereretur.

¶ 9 Prę. Meritum cōsistit in actu virtutis, qđ pñcipue electione pñcitur, fm Philos, sed aīa Chři nō potuit in primo instanti suę creationis actum electionis habere, nā electio p supponit cōsiliū, cū sit appetitus pñcōsiliati, vt dī in 3. Ethic. cōsiliū autē tpe indiget, cū sit inqñitio quedā. ergo aīa Chři in primo instanti suę creationis mereri non potuit.

¶ 10 Prę. Imbecillitas organorū vsū liberi arb. impedit, vt patet i pueris recēter natis: sed hęc imbecillitatē Chři assūpsit, sicut & alias nras passibilitates. ergo in primo instanti suę creationis aīa Chři nō meruit.

SEDE CONTRA. Chři in instanti suę creationis fuit pfectissimus fm aīam: sed maior pfectio ē qđ ē fm habitū & actū, quā qđ ē fm habitū tm. ergo i Chři fuerūt virtutes in primo instanti suę creatōis nō solū fm habitū, sed fm actū: actus aut virtutū sunt meritorij. ergo Chři in primo instanti suę creationis meruit.

¶ 2 Prę. Chři i primo instanti suę creationis fruebat vt verus cōprehēsor: fruiūo aut ē p actū charitatis. ergo i pñio instanti suę creatōis actū charitatis habuit: actus autē charitatis erat in Christo meritorius. ergo idē quod prius. Sed diceretur quod actus charitatis non erat meritorius, nisi cum deliberatione.

¶ 3 Sed cōtra. Deliberatio, vel cōsiliū nō ē de fine vltimo, sed de his qđ sunt ad finē, vt dī i 3. Eth. sed motus charitatis pñcipue ē meritorius, fm qđ tēdit i ipsū finē vltimū. ergo nō requit ad hoc qđ sit meritorius qđ sit ibi aliqua collatio, vel deliberatio. Sed diceretur qđ motus ille qđ est i finē vltimū, nō ē meritorius, nisi fm quod aliquis illum refert in finem, & sic est ibi aliqua collatio, quę non potest esse in instanti.

¶ 4 Sed contra. Pars aīę intellectiua potētior est in

suā operatione, qđ sensitiua: sed simul dum aliquis est in se, sentit se sentire. ergo simul dum affectus fertur i Deū, pōt fieri cōparatio huius motus ad ipsū Deū: & sic non est necessariū, quod hoc fiat successiue.

¶ 5 Prę. Quicūq; intelligit aliqd, simul intelligit qđ est de intellectu eius, sicut qđ intelligit hōiem, simul intelligit aīa: sed unū relatiuorū ē de intellectu alterius. ergo quicūq; intelligit unum relatiuorū, simul intelligit alterū. possibile est ergo ut in eodē instanti mens referat motū charitatis in Deū comparatō unum ad alterum, & sic non requiritur ibi tempus.

¶ 6 Prę. Anselmus dicit qđ qđqđ intelligitur esse pfectionis, totum Chři est attribuendū. sed hęc pfectam operationem in primo instanti suę creationis ad pfectionē pñnet. ergo Chři est attribuendū.

¶ 7 Prę. Christus iuxta aīa meritū non habuit quo possit proficere: habuisset autem si in primo instanti suę creationis non meruisset. ergo &c.

¶ 8 Prę. Potētia rōnalis in Chři nō fuit minus pfecta qđ potētia naturalis alterius creaturę: sed aliqua potētia alterius creaturę in primo instanti quo esse incipit, pōt hēre suā operationē, sicut patet in candle la, qđ in ipso instanti quo accenditur, aer illumina. ergo aīa Chři in primo instanti suę creationis habuit actum potētia rōnalis. & ita potuit mereri.

¶ 9 Prę. Greg. dicit in Home. Pentę. Amor Dei nō est otiosus: nā operat magna si ē, si uero desinit opere, rari, amor nō est: sed Chři habuit pfectā charitatē i primo instanti suę creationis, ergo i eo fuit aliquis actus dilectionis, & ita fuit i eo meritū i illo instanti.

¶ 10 Prę. Illud qđ est posterius natura, nō pōt esse prius tpe, sed forte simul. meritū aut est prius natura. qđ pñmū. Christus autē in primo instanti suę conceptionis habuit premiū, quia fuit uerus cōprehēsor. ergo si licet in eodē instanti habuit meritū.

RESP. Dicendum, qđ circa hoc est duplex opinio. Quidā n. dñt, qđ Chři i primo instanti suę cōceptionis nō meruit, sed statim post pñmū illas mereri incipit. Alij uero dñt qđ i ipso primo instanti meruit, qđ qđē opinio uř esse rōnabilior. Nā qđqđ pfectionis spūalis est possibile alicui creaturę, totū cōdit aīę Chři esse collatū in primo instanti suę creationis. Qđ n. aliquo instanti meritū esse nō possit: hoc dupliciter pōt cōtingere. Vno mō ex parte operantis: alio mō ex parte actus. Ex parte qđē operantis pōt hoc cōtingere pp defectū duplicis facultatis. Ignorantia, sicut si dicamus qđ in illo instanti, quo aliquis mortaliter peccat, nō pōt mereri, qđ grām non habet: & iterū ex defectū facultatis naturalis. sicut puer in primo instanti, quo incipit mereri nō pōt, qđ non habet vsū lib. arb. Neutrū aut horū pōt dici in pñio. Chři. n. in primo instanti habuit facultatē grę: uel pote grā plenus & facultatē naturę, ut pote plene usū lib. arb. hās, alias nō potuisset esse cōprehēsor. ergo nō fuit ex parte operantis Chři aliquis quo minus posset in primo suę cōceptionis instanti mereri: similiter nec ex parte actus meritorij. Qđ n. aliquis actus in aliquo instanti esse nō possit, pōt cōtingere dupliciter. Vno mō p hoc, qđ in actu illo successio inuenit, & sic in instanti cōpleri nō pōt. Secūdo p hoc, qđ actus p supponit qđā, qđ nō pōt pcedere: itās aliqd determinatū: sicut nō pōt esse quod ignis primo instanti suę gnationis, si est extralocū suū generatus, sit in primo loco: qđ motus pñcipij, qui nō pōt esse ante pñmū instanti gnationis. Neutrū aut istorū modorū impedit, qđ Chři in primo instanti meruit, primo quidem, quia motus lib. arb.

3. Eth. e. 3. in fine tom. 3.

Cap. 3. circa finem to. 5.

Cap. 3. circa mediū to. 5.

In quo meritum consistit, non habet successione, sed est simplex & instantaneus. Secundo uero, quia ad motum uoluntatis non praexigitur nisi actus apprehensio uirtutis, qui quidem motus in eodem instanti est cum actu uoluntatis, eo quod bonum apprehensum mouet uoluntatem. Simul autem est motio mouentis, & motus mobilis. Ipsa uero apprehensio boni in Christo non praexigebat aliquam inquisitionem ad hoc, quod esset de bono certum iudicium: quia secundum certitudinem Christus atim de omnibus uerum iudicium habuit. Pareat igitur quod nihil prohibet Christum in primo instanti meruisse. Et ideo concedendum, quod in primo sua conceptionis instanti meruit.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod deliberatio duo importat. scilicet perceptionem rationis cum certitudine iudicii de eo, de quo fit deliberatio: & sic potest esse in instanti in eo, in quo non est dubitatio de agendis, & sic fuit in Christo. Potest etiam dicere discussionem, siue inquisitionem, & sic importat discursum quemdam, unde non potest esse in instanti: & tali deliberatione Christus non indigebat, quia non erat dubitatio de agendis.

AD SECUNDUM dicendum, quod uoluntas rationalis naturae naturaliter ordinatur in bonum, non autem in malum: & ideo in primo instanti suae creationis, nisi aliquid impediatur potest ferri in bonum, non autem in malum, in quod non fertur nisi per errorem, qui incidit in considerando, uel inquirendo: unde praexigitur tempus collationis ad malum, non autem ad bonum.

AD TERTIUM dicendum, quod ratio illa procedit in moribus successiuis, non autem in instantaneis, cuius ratio est, quia quoniam duo motus sunt ordinati, idem instans quod est finis primi motus, potest esse principium secundi: sicut in eodem instanti quo completur generatio ignis extra suum locum naturalem incipit motus localis eiusdem, nisi sit aliquid impediens. Si ergo principium secundi motus, & terminus eiusdem, sunt idem, sicut accidit in moribus instantaneis, tunc principium motus secundi est in eodem instanti cum termino motus primi, sicut illuminatio, & uisio in eodem instanti terminantur. Si uero terminus secundi motus non potest esse in eodem instanti cum principio eiusdem, sicut accidit in omnibus moribus successiuis, tunc impossibile erit quod terminus secundi motus sit in eodem instanti cum termino primi motus. Cum igitur motus libere arbitrii sit instantaneus, nihil prohibet meritum eius esse in eodem instanti cum termino creationis.

Per hoc patet solutio ad quartum. Non enim est extra facultatem creature, ut in primo instanti compleatur eius motus instantaneus.

AD QUINTUM dicendum, quod licet potentia ratio-

nalis in primo instanti suae creationis possit habere suam operationem quantum est de se, tamen si accipitur potentia alligata organo, quod nondum est aptum ad perfectam operationem, impeditur ex defectu organi, ne tunc operationem habere possit: hoc autem impedimentum ab anima Christi per gratiam est remotum, & secundum hoc per gratiam habuit, ut in primo instanti agere possit.

AD SEXTUM dicendum, quod non est simile de instanti in tempore, & de puncto in magnitudine quantum ad propositum pertinet. Nam eodem puncto in magnitudine non potest aliquid mobile uti ut duobus, nisi in eadem specie motus: sed eodem instanti temporis potest aliquid mobile uti ut duobus, etiam quantum ad diuersas species motus. In eadem autem motus specie non est possibile quod sit continuus motus, si motus uno actu terminetur, & altero actu incipiat, quia sic intercidit quies media, & per consequens tempus. Possibile autem est in diuersis motibus secundum speciem quod simul sit terminus unius motus, & principium alterius, eo quod inter eos non requiritur aliqua continuus, nec aliquis ordo, cum ambo possint esse simul, sicut simul dum aliquid mouetur, potest dealbari: & in instanti in quo incipit dealbari, terminatur motus secundum locum. Quandoque uero inter partes eiusdem motus est ordo, ut duae earum non possint esse simul. Unde nec terminus unius partis est simul cum principio alterius, si accipiantur ambo in actu. Et sic patet, quod uti uno instanti ut duobus, non cogit ut sit tempus medium, sicut cogit ad hoc uti uno puncto ut duobus in motu locali.

AD SEPTIMUM dicendum, quod cum gratia sit perfectio naturae, non sic se habet gratia ad naturam, sicut e conuerso. Commutata autem proportio non in omnibus tenet, sed in mensuris continuis, uel discretis.

AD OCTAuum dicendum, quod illa ratio procedit de ordine naturae, non de ordine temporis: quod patet ex hoc, quod in eodem instanti forma dat esse, ordinat, & distinguit.

AD NONUM dicendum, quod consilium requiritur ad electionem, quando aliquis non est aptus in agendis, quod in Christo locum non habuit.

AD X. dicendum, quod Christus non assumpsit defectus, qui in imperfectione gratiae, & scientiae redundare possent: huiusmodi autem defectus est ineptitudo organorum ad actum animae: unde hunc defectum Christus non assumpsit, sed per gratiam confortabantur organa, ut essent idonea ad operationem animae, sicut in statu innocentiae accidisset fortassis. Alia concedimus, quia uerum concludunt, licet aliqua eorum non sufficienter.

F I N I S.

Animaduerte lector, complures huius libri locos, sic castigatos fuisse, ut in Vaticanis manu scriptis codicibus legitur, quod tunc facile intelliges cum librum hunc, cum ceteris omnibus, qui antea impresi fuerunt, contuleris, ut de corre. art. 1. arg. 8. & de bono q. 2. 1. art. 3. arg. 3. aliusq; in locis uideri licet.

Series Chartarum.

ABCDEFGHIJKLMNO PQRST VXYZ, AA BB CC DD EE FF GGHH II KK LLMM
 NN OO PP QQ RR SS TT VV XX YY ZZ, AAA BBB CCC DDD EEE FFF
 GGG HHH III KKK LLL MMM NNN OOO PPP.

Omnes sunt Quaterniones, praeter PIP, qui est Quinternio.

V E N E T I I S, M D X C I I I.

Apud Dominicum Nicolinum.